

B...SPün qoK»shiq ayt, Zubayda, yonib-yonib qoK»shiq ayt - oK»zing koK»rmagan bu dunyoning ranglari haqida, oftob nuri, buloq suvi, daraxt gullari, chPuchaklar va qizgK»aldoqlar haqida qoK»shiq ayt; sPün yigK»lab-yigK»lab xirgoyi qil-u, bu qoK»shiq mPüni mana shu toK»qaydagi qoqi guliga, hPuchqursa yovshonlardan biriga aylantirsin, mPün sPün koK»rish va mudom birga boK»lish uchun toki shu yulgK»unzorda qolib kPütay, sPünning oyoqlaring tagiga qovjirab toK»kilay, mayli, gK»uborga aylanib sochlaringga qoK»nay, faqat sPünning boK»yningdan ufurayotgan gul hidini hidlab tursam boK»ldi, sPünning baxtu muhabbat istab titrat turgan koK»kraklaringga boqib tursam boK»ldi...

MPün sPünning ovuta olmayman, Zubayda. SPün qushlar chugK»uri, qanday ochilishimi sPün hali koK»rmagan gullar, sPünning shivirlaring kabi Pür yuziga bodrab chiqqan maysalar, sochlaringni sogK»ingan shabadalar, jimir-jimir yogK»ayotgan yomgK»ir, tonggi shafaq ovutsin...

O, nafaqat sPün, nazarimda yaratgan ham unutib qoK»ygan bu toK»qayga quyoshning bir parchasi sinib tushgan, yoK»q, yoK»q, sPünning parvardigor yulduzlar ichidan topib olgan. SPünning ogK»ushing oftobning yotogK»iga oK»xshaydi, badaningdan bPühisht yalpizining boK»yi kPüladni, koK»kragingdan olma hidi anqib turadi...

MPün sPünning koK»zlaringga tPürmulib-tPürmulib oK»tirigm kPüladni, sPünning koK»zlariningkoK»lga choK»kkim kPüladni. SPün bu zulmat dunyoda sakrab-sakrab oK»ynab yurgan nursan, bu tubanlik shomi choK»kkan dunyoning bagK»riga tushib turgan yogK»dusan. Hali bu mudhish dunyoga quvilmasdan oldin, chPuchaklar gul-gul ochilgan va daraxtu koK»katlarga, hasharo tu hayvonlarga hali ism qoK»yilmasdan burun, hali oK»lim va hayotni kasb qilib olmaslaridan oldin odamzotning farishta boK»lgani toK»gK»risida falakning bir tuyqus iqrordan sPün... SPün jamiki tiriklik oK»latdan qirilib kPütgan, jamiki oK»simlik quvrab-qovjirab qolgan, qip-qizil boK»lib jizgK»anagi chiqib yotgan sahroda, qargK»ish tPükkan bu biyobonda ochilgan bir toK»p nafarmon gulsan.

KoK»zlarinda farishtalar choK»milgan qora tunning bir parchasi qolib kPütgan, yoK»q-yoK»q, sPunga shaydo boK»lganlarni hibs etish uchun falak sPünning koK»zlarinda zindon qurban. LabTTMnatga yoK»oqqan biyobondagilarni ogoh etish uchun esa sPünning koK»kraklaringda bu dunyoga bir juft mashhar qoK»ngK»irogK»ini joK»natgan, nPüllarga qodirligingni koK»rsinlar dPüb, sPün - bPühisht gulini qabr ustiga qoK»ygandPük bu olam ostonasiga tashlab qoK»ygan, yoK»q, yoK»q. borliq sPünning qarshingda chala tugK»ilgan goK»dakday xunuk boK»lib qolishini bilgan falak bu ayanch dunyoni koK»rmasin dPüya sPünning koK»zlariningni bogK»lab qoK»ygan...B»

...Atrofga siyohrang tuk choK»kkan edi. YoK»l dala uzra oltin kalavadPük choK»zilgan - havo dim va tPüvarak jizgK»anak boK»lib kuyib yotardi, yulduzlar lipillay-lipillay soK»nardilar - havodon kuyindi hidi kPüllar va qoq oK»rtasidan yolgK»izoyoq yoK»l kPüsbib oK»tg'an dala tutab yotardi. YoK»lda yalangoyoq kPütayotgan barvasta gavdali odam tutunning achchigK»idan oK»pkasi uzilayotgandPük tPüz-tPüz va poK»k-poK»k yoK»talardi. Uning egnida juda ohorli kamzul osilib turar, koK»ylagining zarhal tugmalari soK»nayotgan yulduz shu'lasida yarqillab kPütardi. Uning Pülkasida patak soqolli, bPüqasam chopon kiygan, jikkakkina chol oyoqlarini osiltirib oK»tirardi.

KPuch tushganiga ancha boK»lganiga qaramay, tuproq issiq edi, barvasta odam hansirab-hansirab, zoK»rgK»a kPütib borardi.

- Esingdami, - dPürdi chol oK»gK»lining harsillab qolganiga yuragi achishayotgandPük va atrofdagi mudhish sukunatdan choK»chiyatgandPük shivirlab, - oK»n yilcha oldin shu yoK»lni tush koK»rgan eding. Aynan shu yoK»lni. OK»sha tushni sPün bilan bir kPüchada mPün ham koK»rgan edim - axir qonimiz bir-da! oK»shandayoq sPunga rahim kPüllan edi, ham bagK»rim manavi daladay tutab kPütgandi! Anavi tPüpalik ham kirgan edi, esingdami, oK»zing ham bir haftagacha oK»sha tushni eslab, xufton boK»lib yurganding. Har qalay shu tushingni sotib Pümagandirsan? Yo, uni ham biron narsaga almashtirib yubordingmi? YoK»l, dala, tutun, oK»kiriklar, yigK»i-sigK»i - esingdami?

- Esimda, - xirilladi oK»gK»il, - hammasi esimda.- oK»shanda mPün ham bir nPücha kun uxmlay olmagan edim, bu yoK»lgan qanday oK»tarkansan, dPüb. U tush emas, yosdigK» edi. OK»sha kPüchasiyoq sPünning pPüshonangga yozib qoK»yilgandi. MPün shundan qoK»rqan edim. SPün axir u paytlari pPüshonangga yozilgani shu dPüsa kular eding-da. Sizlar bu dunyodagi hamma narsanining oyogK»ini osmondan qilib tashladilaring. Hamma narsa muallaq boK»lib qoldi. Qayoqqa qarama, yovuz niyatni koK»rasan. Sizlar qilgan va qilayotgan ishlarni koK»rib, odamzod hamon yashab kPülayotganiga ishonmay qolaman. Axir sizlarning koK»ngillaringizda tirnoqcha ezgulik qolmagan boK»lsa, boshqa qanday xayolga borish mumkin. Oldinlari odamlar ishonishardi, yaxshi kunlar kPülishiga, bolalariga, qoK»shnisiga, bir-biriga. Sizlar mana shu ishonchni oK»gK»irlab qoK»ydilaring. Endi odamlar hPuch narsaga ishonmaydi, yo tavba, hatto bolasiga ham. Oriyat, nomus qolmadi odamlarda. Sizlar ularni ishton kiygan hayvonga aylantirdilaring. Qanday isnod! ToK»rt kishiga boshliq boK»lish uchun xotinini qoK»shib qoK»yishdan ham toymaydi bular. Hammasi sPunga oK»xshaganlarning kasofati. Yo gapim yolgK»onmi, a?!

OK»gK»il indamadi - ikki-uch marta ich-ichida ingrab qoK»ydi. QaPüridir chidab boK»lmas darajada ogK»riyotgandPük koK»zlarini yumib ochdi. PPüshonasidan oqib tushgkan tPürdan koK»zi achishardi. Darmoni qurigan, yiqilay-yiqilay dPüb kPütib borardi. TPüvarak-atrofga qulqoq bitib qoladigan darajada bir nPücha soniyaga sukunat choK»kdi, goK»yo tun ham, tutab yotgan dala ham, goh-gohida qaydandir eshitilib qoladigan boK»rinikiga oK»xhash uvillashlar ham oK»gK»ilning iqrorni eshitish uchun bir zum tin olganday edi. Har qanday savol ham javobsiz qolmasligini, ertami-kPüchmi, baribir javob topilishini, faqat savolga javob bPürgani, uni oshkora tan olgani odamning yuzi chidamasligini, biroq koK»ngilning bir chPükkasida bu savoldan alangalangan javob butun yurakni kuydirib turishini chol ham, oK»gK»il ham sPüzar, shunday boK»lsa ham oK»gK»il miq etmas, goK»yo gapirsa yiqilib tushadiganday hansirar va ship-ship etgan tovushdan boshqa sas chiqmasdi undan. Sukunatni yana otaning tovushi buzzdi.

- HPuch narsa dPüyolmaysan! Qaysi yuz bilan gapirasan?! SPündaylardan tugK»ilmalariningdan oldin voz kPüchish kPüvak edi. LPükin, afsus, sizlar tugK»ildilaring, unib-oK»sdilaring, soK»ng unib-oK»sgan Pürlaringga tupurdilaring, unib-oK»stirgan odamlarnidilaring. Yana koK»kraklaringga mushtlab B«xalqparvarmiz, ... parvarmizB» dPüb dab TTMvo qildilaring.

- BoK»ldi...- ingradi oK»gK»il. - BoK»ldi, bas... qirq yildan bPüri shu bir gapni takrorlaysiz... Charchab kPütdim. Bas!

- MPün-chi, mPün charchamadimi? - Cholning tovushi zorlanib chiqdi. - MPunga osonmi?!

- Axir qirq yil boK»ldi! Qirq yildan bPüri shu savolni takrorlaysiz...

Qirq yildan bPüri shu gap, shu tabTTMna! AdogK»i bormi bu yoK»lning?! MPün ham odamman axir...

- Oz qoldi. Juda oz qoldi. Pülkangandan tushamanu mPün oK»z yoK»limga kPütaman, sPün oK»l yoK»lingga... Boshqa qaytib koK»rishmaymiz... KoK»rishmaganimiz ham tuzuk. MPün oK»zim oK»stirgan tPürekning qanday yonayotganini koK»rishni istamayman. MPün oK»sha, sPün bilan oxirgi marta yurgan qoya ostidagi gK»orga kPütaman, mPünning u Pürlardan bosh olib kPütishim mumkin emas, mPünning qonim toK»kilgan u Pürlarga. OK»sha qoya esingdami? SPün mPüni Buxorodagi tabibga

koK»rsatish uchun olib chiqqan eding, esingdami?

- Esimda! - xirilladi oK»gK»il. - Hammasi esimda! NPµga buncha egzasiz?

- Xayriyat, - dPµdi chol, - aqall shunga ham shukr. Har qalay oK»sha kunni sotmabsan, shunga ham shukr. Yoi bu xotiraning - isliqi bir cholning oK»limi toK»gK»risidagi xotiraning hPµch kimga kPµragi boK»lmadimi? Yoki sotishga, oK»zigni oshkor etishga qoK»rqdingmi?! Mayli, shunga ham shukr, babB™zan qoK»rqoqlik ham imonni asrab qoladi. Mayli, shukr...

Siyohrang tun quyuqlashib borar edi. Tutun koK»zni achishtirar, dimogK»ni kuydirar, oK»gK»il tinmay yoK»talardi, tPµvarakka pala-partish tashlangan yalang oyoqlarning bPµsaranjom saslari taralardi. Havo dim va boK»gK»iq, yoK»l esa bPµnihoya edi.

- Sizlarning katta xatolaring shuki, Uni tabB™qib qildilaring. Unga qoK»shib, hamma narsani tabB™qib qildilaring. Aslida hamma narsaning boshlangK»ichi U edi. Chunki U dunyoning ismi edi, U bu azaliy dunyoga ism bPµrgan, zPµb bPµrgan usta edi. Dunyoni Undan ajratib olib boK»lmasdi... Sizlar buni tan olmadilaring...

- Charchadim, - dPµdi oK»gK»il astagina. - Bunchalik ogK»ir boK»lmasangiz? Yelkam ezilib kPµtdi. OyogK»imda darmon qolmadni.

- Buni mPµn emas, sPµning oK»zing istagansan... OK»zing mPµni shunga undading. OK»sha kuni bu mPµning xayolimda ham yoK»q edi. SPµndan hatto minnatdor edim - kasal otasini kuzatib borayotgan shunday oK»gK»lim bor dPµb... Bu yoK»lni sPµning oK»zing tanlagansan.

OK»gK»il ixrab-ixrab kPµtardi. Uning pishnashi dPµmasa hamon vahimali sukunat hukm surardi, faqat atrofda qandaydir sassiz sharpalar aylanib yurar, ular juda koK»p edi, aftidan. Butun dala boK»ylab yugurib yurishar, IPµkin qadam tovushlari eshitilmash, babB™zan yoK»lga yaqinroq bostirib kPµlishar, soK»ng hansirash va pishnashni eshitib orqaga chPµkinishardi.

- OK»shanda mPµn xarsanglar orasidagi tashlandiq gK»orga kirib kPµtdim, - davom etdi chol, - kun sovuq edi, undan kPµyin birov mPµning sharpasni sPµzib qolishidan qoK»rqardim. Birinchi kunlari juda zPµrikdim, atrofda gaplashadigan hPµch kim yoK»q edi; kundazlari togK»ma-togK» sakrab togK» echkilarini quvib yurardim. Toki onang xabar topguncha, mPµn shu holatda yolgK»iz yashadim. Bir kuni kPµchqurun gK»orga onang kirib kPµldi - xudo rahmat qilsin, u juda yasharib kPµtgan edi, u hammasini kimdandir eshitibdi, shu sababli mPµndan hPµch narsa soK»ramadi, faqat B«Qoyadan nariroq yursangiz boK»lardi-ku, axir uning bir kuni shunday qilishini bilardingizku?» dPµdi. Shok»rlik, qanchchalik qilmishingdan ezilmasin, sPµni nogahon qargK»ab yuborishdan qoK»rqardi; ikkalamiz ham tilimizni tiyardik, oK»sha kunni eslomaslikka harakat qilardik, agar ozgina qargK»asak ham u dunyoyu bu dunyo kuyib kPµtardi. Onang oK»sha kPµzlar har kuni kPµlib turardi, u yoqlarda qayoqdan kPµlyapsan dPµb soK»ralmaydi, bunga hojat yoK»q, hamma marhumlarning borar va kPµlar joyi bitta. Biz gK»orda toshga bosh qoK»ygancha sPµning qanday tugK»ilganiningi, qanday toy-toy boK»lganiningi, choK»gK»ga qoK»lingni qanday bosib olganiningi eslab oK»tiraodik: u yoqlarda faqat xotiragina kishiga huzur bPµradi, boshqa hPµch narsaning mazmuni qolmaydi; mPµn sPµnga achinaman, sPµn axir bu dunyodagi qilgan ishlaringni qanday qilib eslaysan - eslapping bilan arvochlар quzgK»uni boshingga baloday yopiriladi. SPµnga achinaman... sPµni hPµch kim ayamaydi... bir nPµcha kundan soK»ng kPµchasi gK»orga qilich-qalqon taqqan otliq kishilar kirib kPµlishdi; ular uch kungacha gK»orda qolib kPµtishdi, nPµgadir gK»orda mPµni koK»rib ajablanishmadi; ular bu gK»orda har xil qoK»noqlarni uchratishga odatlanib qolgandilar chogK»i, bizning tilimizda, sal burab gapirishardi, dubulgK»achilarning biri oqsoq edi; mPµning gK»orga kPµlib qolish sarguzashtimi eshitishgach, sPµndan juda gK»azablanishdi, hatto oqsoqrogK»i hozir borib chopib tashlayman dPµb irgK»ib turdi, IPµkin mPµn koK»nmadim, oK»gK»lim aybdor emas, oK»zim yiqlib tushdim dPµb aldadim. DubulgK»a kiyganlar mPµn bilan uch kuncha yashashdi. Ular ham mPµnga oK»xshab oK»z ajali bilan oK»lмаган edilar, gaplariga qaraganda biri jangda, biri suiqasdda, biri kasal boK»lib oK»lgandi.

Oqliqlar yuz yillardan bPµri bir vaqtlar oK»zlari zabit etgan mamlakatlarni aylanib yurisharkan va har yili qish tushishi oldidan Chinmochinga yurish uyuşhtirishar va har doim magK»lubiyatga uchrasharkan. KPµyin ular mPµni oK»zlari bilan olib kPµtmoqchi ham boK»lishdi, biroq oqsogK»i koK»nmadi, aftidan, u mPµnga ishonmadi. Bir qancha vaqt oK»tgach, yana yurish uyuşhtirish uchun oK»zlarning oK»liklardan iborat lashkarlarini yigK»ishga joK»nab kPµtishdi. MPµn gK»orda yana yolgK»iz qoldim. Faqat kunora xabar olgani onang kPµlib turar, mPµnga sPµn haqingda va shotirlaring haqida hikoya qilib bPµrardi; mPµn uning gaplariga hPµch bir ajablanmasdim, shusiz ham sPµning qilmishingdan xabardor edim; oK»hoK», sPµn qanchadan-qancha odamlarga jabr qilmading, qanchadan-qancha bPµgunohlarni qamab yoki otdirib tashlamading. SPµn qilgan har bir ish uchun mPµni ularning ota-bobolari qistovga olishardi, mPµn esa oK»sha yoqda endi yovuz niyatining navbatdagi qurbanini kim boK»larkan, uning marhum qarindoshlari koK»pmikan dPµb, yurak hovuchlab turardim. SPµn qanchadan-qancha arvochlар qargK»amadi. SPµn odamlarning oK»zingdan qoK»rqishini, zor titrab turishini orzu qilarding, ularning ojizligi va nochorligi sPµnga huzur bagK»ishlardi. Ular hayotda oK»z tashvishlaridan ham muhim narsalar borligini xayollariga ham kPµltirmasdi, sPµn buni bilarding, bilib turib qilarding barcha yaramasliklarni. SPµndan yovuz odamni bu togK»lar hali koK»rmagan... tuf... Endi ham koK»rmasin... SPµn oxirgisi boK»! SPµning qilayotgan ishlaringga Karab turib har doim oK»lik sPµnmi yoki mPµnmi dPµb oK»ylardim, tani oK»lgandan soK»nggina odamning oK»lik yoki tirikligi masB™lum boK»ladi. Xomtama boK»lma, IPµkin sPµn fanoda birormarta ham tiriklarga xos ish qilganing yoK»q, sPµn nimaiki qilgan boK»lsang, oK»zim uchun qilding. Shunday! oK»lim - man tiriklik! SPµn oK»liklar orasida qayta tirilar ekansan, hatto oddiygina, B«nima uchun yashadim? DPµgan savolga ham javob bPµrolmaysan. SPµni hatto oddiy oK»liklar ham oK»z saflariga qoK»shmaydi, sPµn qum quyuni qoplab olgan sahroda yolgK»iz oK»zing abadiy kPµzib yurasan, abadiy! Bu sahro hPµch qachon tugamaydi; oylar, yillar, avlodlar tugaydi, IPµkin bu sahro hPµch qachon tugamaydi; ana shunaqa. Hu, ana, qorayib koK»rinayotgan gK»or - oK»sha sahroning eshigi... YoK»ling sPµni toK»gK»ri oK»sha yoqqa olib boradi. Yaqinlashib ham qoldik. MPµn sPµni oK»sha Pµrgacha kuzatib qoK»yaman. Dadil boK»l. HPµchqursa gK»ordan oK»tayotib mPµni uyaltirma, shusiz ham mPµning yuzim shukut boK»lib qolgan...

- ... Anavi qz kim? NPµga toK»qayzorda yolgK»iz oK»zi yuribdi? Qadam tashlashlari ham bPµjo.

- NPµmat kalning tngK»ich qizi. Har doim shu toK»qayda qoK»zi boqib yuradi.

- NPµga qoK»lini oldinga choK»zib yuradi?! KoK»rinishi abgor, nima, esi pastroqmi?

- Esi-ku joyida, unda balonning esi bor. LPµkin u baxtiqaro boK»lib tugK»ilgan. Hamma balo shunda. BoK»lmasa bunday suluq qiz bu oK»rtada topilmaydi. Uning koK»zlari basir. Chippa koK»rmaydi. Ona qornidan shunday boK»lib tushgan. Shuning uchun ham qoK»llarini oldinga choK»zib yuradi...

- U hPµch kimning kuzatuvisiz yuradimi?! Shu holida-ya?!

- E-e, uni kim ham kuzatib yurardi. Otasining bundan boshqa olti qizi bor, tashvishi shusiz ham Pµtarli... Bu esa otasiga qoK»zi boqib bPµradi. U qoK»zilarni isidan taniydi. QoK»zilar uni hPµch qachon tashlab kPµtishmaydi, shu atrofda oK»tlab yurishadi. KPµch boK»lgach, uyg'a oK»zlari aytadi. Ana shunday u qiz...

Eshikni yamoq toK»n kiygan oK»rta yashar odam ochdi. U ichkariga qoK»rqa-pisa nazar tashlab, oK»ziga qattiq tikilib turgan koK»zlarni his etgach, sPukin ichkariga kirdi. Izidan eshik sPukin gK»ichirlab yopildi.

- XoK»sh, nima gap? - dPudi ichkaridagi ovoz.

Tirqishdan sirgK»alib kirayotgan xiragina oy nurida uning charm kamzuli yaltirab kPutdi. Kirgan odam ostonadayoq tizzalab oK»tirib oldi. Gap boshlashdan oldin kamzulli odamning avzoini bilmoqchidPuk, unga zingil solib qaradi. Biroq shilpiq koK»zlari barvasta sharpa ustida qalqib turgan xumday qoradan boshqa hPuch narsani koK»rmadi; uning nazarida ichkaridagi odamning na yuzi, na koK»zi, na labi bor edi, faqat chuur gK»orda yoqib qoK»yilgan bir juft shamday ikkita koK»z oK»ziga qadalib turganini his etar va oK»ngK»aysizlanardi.

- Nima gap? - dPudi yana ichkaridagi ovoz.

- MPun... mPun... - KPulgan odam qorongK»ulik qabB™riga tikildi, lPukin boyagi shaytonning soyasiday sharpadan boshqa hPuch narsani ilgK»amadi, - mPun pastki chorborgK»da oK»t oK»rayotgandim... bu yil bPuda erta quvrab kPutdi.

- XoK»sh, gapir...

- Shunday yoK»lning boK»yida. Oy yorugK»ida ham oK»raqolay dPub hali uyga kPutmagandim.

- Bu Porda nPuga kPulding? - oK»shqirdi ichkaridagi ovoz. - SPunga bu Purga kPulma dPugandim-ku?!

Ostonadagi odam choK»chib tushib, gapini yoK»qotib qoK»ydi, tili ogK»ziga kosovday tiqilib qoldi, uni harakatga kPutirish uchun xiyla qiyin kPuchdi, bir nPucha bor qizarish va qaltirashdan soK»ng boK»gK»zidan dafB™atan otilib chiqqan tovush hPuch qanday mabB™no ifodalamadi.

- Shu... shu... OK»rayotandim... KPuyin birdan... oK»zini tutib oldi u oxiri. - KPuyin birdan ov... ovozidan tanidim. YoK»lda BPugmat polvon bilan Hasan choK»loq oK»tib borishayotgan ekan. Ular ertalab KoK»chabuloqqa - Sori Haydarnikiga tabB™ziyaga oK»tib kPutishgandi, oK»z koK»zim bilan koK»rgandim. Ular bir-biriga shivirlab gaplashib boryapti ekan...

- Nimani? Eshitdingmi?...

- Ha, sizni... sizni, otasini oK»ldirgan, padarkushlik qilgan dPuyishyapti...

Ichkaridagi odam shu'la tushib turgan dPuzanzasi aylanib oK»tib, burchakka borib kPuldi. Yana avvalgi joyiga kPulib dPuzazaga orqa oK»girib turib oldi.

OK»rtaga bir zum sukunat choK»kdi.

- Tuhmat qilma! ZangK»ar!!!

- Tuhmat boK»lsa tosh bossin. Ichkaridagi odam boshini quyi egib oldi. Oraga yana jimlik choK»kdi. Uning nafas olishi ogK»ir va xirildoq edi. Bu sukunat naqadar xatarli ekanini sPuzgan ostonadagi odam bPuzovta boK»lib, qimirlab qoK»ydi. Ichkaridagi odam unga ebB™tibor bPurmadi, tizzalariga tikilgancha uzoq turib qoldi.

- Mulla Xidirnikida nima gap? - dPudi u soK»ng mutlaqo boshqa ohangda.

- Poylab yuribman. - Ostondagi odam birdan Pungil tortib javob bPurdi.

- Sayful eshon bilan Shukur qizil kPulib kPutdi. LPukin nima olib kPulganini koK»rolmadim, ichkariga kirib kPutishdi.

- Mayli, sPun endi boravPur, lPukin bundan buyon kPula koK»rma, kPurak boK»lsang oK»zim oldingga boraman. Mullanikini yaxshilab kuzat. Kim, qachon, nima olib kPuldi, hammasini bilib ol. Agar biron kori xol boK»lsa, oK»zing qulogK»ingni ushlab kPutasan.

Ostonadagi odam itoatkorona bosh irgK»adi. Eshikni ochar ekan, qayrilib yana ichkariga qaradi, yana barvasta sharpadan boshqa hPuch narsani koK»rmadi. Bu oK»zi qandaydir sharpaga oK»xshaydi, - oK»yladi ichida u. - Chiroq yoqiboK»tirsa nima qilarkin? Yo yorugK»likdan qoK»rqarmikin.

- Samad oK»zinggunohingni boK»yiningga ol, shunday qilsang, jazong ham Pungil boK»ladi.

- MPuning hPuch qanday gunohim yoK»q. Axir buni sPunga nPucha marta aytdim.

- OK»ylab koK»r. Balki eslarsan.

- Axir oK»n kundan bPuri jslolmadim. MPuni bu Purga nima uchun olib kPulishdi, hPuch bilolmayapman.

- Gunohsiz kishini bu Purga olib kPulishmaydi. Yaxshilab eslab koK»r.

- YoK»q eslolmayman, kallam shishib kPutdi. Yo mPuni otib tashla, yo qoK»yib

yubor. Ortiq bu azobga chiday olmayman. MPuni sharmanda qilma.

- Buni jinoyat qilmasdan oldin oK»ylab koK»rish kPurak edi. Endi kPuch.

Yaxshisi, oK»zing boK»yiningga ol. Tavba qilib kPuldi, dPub yozib qoK»yamiz

- Aybm boK»lsa, shartta aytu jazoimni bPur. NPuga mPunga azob bPurasan! Har narsa toK»gK»risida oK»ylayvPurib adoyi tamom boK»ldim.

- Shukur qizilnikida qoK»shiq aytganmid? Nima dPub aytganing esingdadir?

- Aytgandim. Nima, qoK»shiq aytish mumkin emasmi?!

- Mumkin, mumkin. Sizlarga mumkin.

Barvasta odam bir uyum qogK»ozlar ichidan bir varaq qogK»oz olib, Samad baxshiga uzatdi.

- Mana bu qoK»shiq sPunkimi?!

Baxshi qogK»ozga koK»z yogurtirirdi

- MPun oK»qishni bilmayman.

- OK»qish shart emas. Darrov esingga tushdi. OK»zing mugK»ombirlik qilyapsan. Otasini oK»ldirgan, gK»am-anduhga toK»ldirgan kim ekan?! Biz emasmi?! SPun bu Porda bizni nazarda tutmayapsanmi?!

OK»chib xamrohiga tikilib qoldi.

- Bu qoK»shiqni bizning ota-bobolarimiz toK»qigan.

- LPukin sPun aytgansan...

- MPun bunday dPumoqchi emasligimni sPuning oK»zing bilasanku?!

- NPuga?! Masalan mPun xuddi shunday dPub oK»layman. KPuyin buni mPun emas, oK»sha toK»yda boK»lgan hushyor odamlar Puktazishgan.

- YolgK»on! HPuch kim bunday dPumagan.

- OK»irma, bu Pur otangning uyi emas. ToK»yda qatnashganlarning hammasini bir-bir chaqirdik. OK»n Patti kishi buni tasdiqladi. Mana, koK»r. Ular aynan shunday tushunishgan. XoK»sh, endi tan olarsan kimga sotilganiningi?!

- MPun hPuch kimga sotilmaganman.

- Unda o'K»zing buzg'unchi ekansanda- Mayli shunday dP'ub yozib qoK»yamiz.
- NP'uga endi bilib turib zug'um qilayotganiningni mP'un tushuna olmayapman.
- TP'uzda tushunib olasan. SP'un koK»p aqlli boK»lib kP'utding. Har qoK»shig'ingda qandaydir otasini oK»ldirganlar toK»g'risida javraydigan boK»lib qolding. Endi aqlingni pP'ushlab kP'ul. SP'un qoK»rqma, Sibirga joK»natmayman, sP'un choK»lga borasan, choK»lni oK»zlashtiras. Agar ongli ravishda oK»x xatoingni yuvsang, qaytib kP'ulishga ruxsat bP'urishadi.
- MP'uni sharmanda qilma. ToK»rtta bolam bor, ularning qarg'ishiga qolma!
- Bolalaring toK»g'risida qayg'K»urmay qoK»yaqol.. OK»zimiz gK»amxoK»rlik qilamiz. Agar sP'uning yoningda boK»lsa, ularni ham dushman qilib tarbiyalaysan.
- KoK»zingni och! Bu turishda yaqinda butun ahar huvillab qoladi.

U yana nimadir dP'umoqchi edi IP'ukin xonaga kirgan ikki kishi uni olib chiqib kP'utdi.

- Biz yoK»limizga kim toK»siq boK»lsa, hammasini yoK»qotamiz, hP'uch kimni ayamaymiz, - baqirdi uning izidan ichkaridagi odam. - Qishloq boK»shab qolsa, boshqa odamlarni koK»chirib kP'ulamiz...

B«Bu qoK»llar emas, sP'uni nogiron qilib yaratgan dunyoning bagK»riga sanchilgan xanjarlardir, Zubayda. Kipriklaring u osmon shohining tasbP'uhidir, o, yoK»q, bu koK»ngil qushlariga qoK»yilgan tuzoqdir...

MP'uni sP'undan tortib olishadigandP'uk boK»ynimdan quchoqlab yig'K»laganingda, bu ovloq toK»qayni pichir-pichirlaringga toK»ldirganingda, labingda tushuniksiz savollar qotganida Yu bu sirli olamga yorib chiqib va oK»chdida va mP'uni oK»zingga ham ishonmay oK»z koK»zlari bilan koK»rish uchun jajjigina yuraging koK»ksingning qafaslariga gurs-gurs urganida, bu dunyodan baxt izlab choK»zilgan qoK»lingning qon hidi tutgan sochlaringni silaganida sP'un uni topdingmi, Zubayda?!

...KP'ul, mP'uni quchog'K»ingga ol, oftobni koK»mgandy mP'uni ogK»ushingga koK»m. Mayli, koK»zlar qoK»rg'K»oniga qamab qoK»y, mayli, kipriklaringga bogK»lab qoK»y, faqat bu dunyoning qarg'K»ishlaridan mP'uni sochlaring qatiga, lablaring qabT™riga yashirsang boK»ldi.

MP'uni sP'uni izlab bu P'urga har kun kP'ulgim, bu toK»qayga umr oK»tovini tikkim kP'uladi, sP'uning bosgan izlaringga oK»zimni koK»mgim kP'uladi. KP'ul, panjalaringni koK»zlarimga sanchib qoK»y, toshlar tilgan oyoqlaringni koK»kragimga ekibyu qoK»y, shivirlaringni qulog'K»imga qok. SP'un mP'uning izlay-izlay topib olgan baxtimsan, sP'un mP'uning toK»qayzorga qadab qoK»ygan tug'K»imsan. Mayli, hamma yuz oK»girsin, mayli, hamma tashlab kP'utsin, faqat sP'un mP'uni tashlab kP'utma, sP'un tashlab kP'utma... tashlab kP'utma...B»

B«...SP'uning zilol suvlarinni ichganimda, koK»rpa boK»lib toK»shalgan koK»katlaring ustida yayrab yotganimda hayotga qaytadan kP'ulgandP'uk boK»laman. MP'uni sP'uning tuproqlaringdan yaralganman, bu ulug'K»vor qoyalar ham, undagi xarsang toshlar ham, ilon izi yolg'K»izoyoq soK»qmoqlar ham mP'uning tanim. MP'uni ular bilan birga nafas olaman. KoK»ragon tog'K»idan mayin shabada esyapti, koK»katlarning hidi dimoqni qitiqlaydi. Qandaydir qushlar sayrayapti. Hoynahoy, moda kakliklar boK»lsa kP'urak...B»

B«Aftidan koK»klam kP'ulganga oK»xshaydi. Dimog'K»imga olma gulining hidi kP'ulyapti. Pastdag'i toK»qayda bolalar shovqini eshitilmoqda. Ular chillak oK»ynayotgan boK»lsa kP'urak, har-har damda qaysisidir gK»uvillab yuguradi. Uning oyoqlarining shitiri mP'uning suyaklarimi yaratadi, mP'uni bu tovushdan huzur qilaman, mP'uni uning maysalar yalagan, shabnam yuvib qoK»ygan jajjigina tovonlaridan oK»psam dP'uyman, yotgan joyimdan tP'upaga - ularga moK»ralab qaragim kP'uladi. Ular oyoqlari tagida odam suyaklari qaqqash yotganini, zaxda chirsillab sinayotganini, chiriyotganini, eng qizig'K»i, mP'uning uyg'K»oqligimni, ularni kuzatib turganimni, tovushlarini eshitayotganimni bilisharmikan? Agar mP'unga u dunyodagiday ovoz ato etishganda mana shu goK»rimda turib, ularga qarata: B«Sizlar gK»aflatda qolmanglar, hushyor boK»linglar! Bobolaring ruhi uyg'K»oq, uyg'K»on!B» dP'uya qichqirgan boK»lardim...B»

B«Narigi qabrning atrofimi kimdir supurib-sidirayapti, supurgi shitiri eshitilayapti. MP'uning yonimda yotgan bolakay uyqu aralash hiringlab kulib qoK»yi; kimdir tush koK»rdi, shP'ukilli, balkim tushiga onasining mammalari kirkandir; yuqoridagilar uning kulgusini eshitishdimikin?!. P•r osti dunyosi naqadar bP'upoyon! Bu P'urga odam qayta oK»lmaslik uchun kP'uladi. Bu P'urda u dunyodagi umr koK»z ohib yumishday gap. YashayvP'urasan, yashayvP'urasan, bu yashashning, qani, oxir-nihoyasi boK»lsa. Faqat sP'un shu zim-ziyo qoK»rg'K»ondagina P'ur bilan abadiy birga ekaningni anglaysan...

...MP'uning yon tomonimdag'i qiz yana xoK»rsinib-xoK»rsinib yig'K»ladi. Oshiq yigit bilan topib olishgan akalari uni naq qoyadan uloqtirishgan. U dunyo naqadar mudhish. Odamlar ustida hamisha yovuzlik hukmron boK»ladi...

...Uh yana qanday shovqin?! Naq ustimda qiyomat qoyim boshladi chog'K»i. Nimaning tovushi bu?! Muncha vahimali?! E-e, bular mozoristonni buzishyapti-ku! Aqldan ozishibdi u dunyodagilar... Ha, aniq, buzishyapti, yana, oK»sha mudhish qiyomat tovushi tobora yaqinlashib kP'ulyapti. O, sP'un, ona P'urim, momo P'urim, mana endi ular mP'uni sP'undan judo qiladilar, suyaklarimi abgor qiladilar. O, yaramaslar, haromilar, padarkushlar!..B»

- OK»rtoq boshliq biz NP'mat kalni olib kP'uldik.
- U nima gunoh qilibdi? NP'uga uni bogK»lab tashladilaring?

- U katta qizini mana bu bolta bilan chopib oK»ldiribdi. Qizi kimdandir bola orttirgan ekan. Bolasini ham chopib tashlabdi. Bu oK»sha - biz toK»qayda koK»rgan qiz. Uning qoq pP'ushonasidan bolta uringdi. Tili bir qarich chiqib yotibdi...

OK»g'K»ilning sillasi quriy boshlagan edi: uning pP'ushonasidan rP'uz-aP'uz taP'ur oqar, yuzi tobora boK»g'K»riqib, koK»karib borardi, oyoqlari chalishib kP'utardi. LP'ukin yoK»lning adog'K»i hali bP'uri koK»rinmasdi - butun borliqni tun shohi timqora chodiri tagiga yashirib olgan edi.

YoK»l naq jahannamga olib borayotganday harorat tobora koK»tarilardi.

- Biz hP'uch kimga hP'uch narsa qilmagan edik, - dP'urdi chol oK»g'K»lining jimb qolganidan va bu kimsasiz sahroda yolg'K»iz kP'utayotganidan bir oz choK»chib. - Biz hP'uch kimning P'uriga bostirib bormadik, biz hP'uch kimga zug'um qilmadik.

Tinchgina yashab yurgan edik: qoK»sh haydardik, bug'K»doy yanchardik, tiriklik toshini sP'ukin tortib yuruvdik. Biz emas, ular bostirib kP'ulishdi, tinch hayotimizni ular buzishdi. Sizlarday aqlimiz oK»tkir emas edi, har narsani ham darrov tushunmas edik.

Biz faqat eski osoyishta hayotimizni qurolli kishilardan qurol bilan qaytarib olmoqchi edik. Bor gunohimiz shu edi, boshqa hP'uch narsa! Eshityapsanmi, boshqa hP'uch narsa.

- Bilaman, - dP'udi oK»g'K»il. U g'K»ilt etib yutindi. Yuzi koK»m-koK»k ganch haykal rangiga kirkandi, tovushi boK»g'K»izidan emas, goK»yo P'ur ostidan, naq jahannamdan guldirab chiqayotganday eshitildi.

- Bilasan? A? DP'umak, otangni bilib turib oK»ldirgan ekansan. Qoyil. Sizlar kimdan tabT™lim oldilaring, bilmadim. Otasining gunohi yoK»qligini bilib turib, ataylab oK»ldirgan emish? Otam tirik tursa, oK»sha shaloq kursimga oK»tirolmayman, boshliq

boK»lolmayman dPµb qoK»rqdingmi, a? Shundan qoK»rqdingmi?

- BoK»ldi, - ingrab yubordi oK»gK»il otasini silkib, oK»ngarib koK»tarar ekan, - boK»ldi dPµyapman...
 - ToK»gK»ri, shundan qoK»rqding. Otang tirik tursa, sPµnga nozik joylarni ishonib topshirmsadi, parvozing baland boK»lmasdi, har ikki daqiqada otang uchun soK»roq bPµrib turishingga toK»gK»ri kPµlardi. SPµn buni juda yaxshi anglarding. Otangni dPµb, sPµnga gK»animlaring tinchlik bPµrmasdi. OK»lib kPµtsa hPµch kim notayin odamni surishtirmsadi ham. SPµn shunday dPµb oK»ylaganding. Afsus oK»sha kuni - dPµdi qoya orqali olib oK»tayotganingda buni sPµzmagan edim. SPµn hammasi osongina hal qilib qoK»yaqolding. Qoya ustiga kPµlganimizda mPµning ostimdagagi otga qamchi bosding. Ot hurkib, oldinga tashlandi, mPµn hatto nima boK»lganini bilolmay qoldim, faqat qoyadan toshdan-toshga urilib uchib tushayotganim esimda. SoK»ng mPµn bir zum zulmat ichida qoldim, qayta tirilganimda sPµn mPµning jasadim ustida yigK»lab oK»tirarding va nariroqdagi ikkita choK»ponga nimalardir dPµb tushuntirarding. SPµn juda qoK»rqoq eding, qilgan padarkushligingni birov bilib qolmaslik, shubhalanmaslik uchun ogK»zingni sasitib soK»kinganingga, goK»yo alamdan aqlingni yoK»qotganday, ogK»zidan qon kPµlib, ixrab yotgan otni ham otib tashlading. SPµn otdan ham qoK»rqding, otarkansan, uning javdiragan koK»zlariga qaray olmading... MPµn esa hammasini kuzatib turardim - shundoq oldingda, yoningda kuzatib turardim. Hatto ikki marta mazupringni olib, nishon qadalgan koK»kragingdan otib tashlagim kPµldi. LPµkin bizga bunday huquq bPµrishmagan. MPµn jasadim ortilgan aravani KoK»kqiyyagacha kuzatib bordim-da, soK»ng gK»orga qaytdim. LPµkin, sPµn mPµning jasadimni qanday koK»mganiningni koK»rib, sPµzib turardim. SPµn boshliqlaring oldida bir tomchi quzyosh toK»kmading. B«Otam yot odam edi, oK»z oK»limini oK»zi topdiB» dPµding. SPµning ahvolingni koK»rib ular ham ich-ichidan kului - axir ularni ham ota yaratgan-da. Agar yigK»laganingda ham hPµch kim hPµch narsa dPµmasdi. Faqat sPµn ustasi farang odam eding. Unsur otasining ustida yigK»lagandi dPµgan gapni koK»targing, kPµlajagingni havf ostiga qoK»yging kPµlmadi. SPµn yigK»lamading, yigK»larmikansan, tavba qilarmikansan, dPµb mPµn uch kungacha uying atrofida aylanib yurdim. YoK»q, yigK»lamading. SPµndaylar asli yigK»lashmaydi. Odamlarning oK»limidan rohatlanishadi. Qanday uyat?! Hali bizning ajododimizza ojizaga zugK»um qilish hodisisi boK»lмаган. SPµn esa hPµch narsadan tap tortmading. Mana, oqibati... Ana koK»ryapsanmi, izingdan qanchadan-qancha arvohlar boK»riday ergashib yuribdi, yolgK»iz qolsang, tappa bosishai. Ular juda quturgan... OK»sha sovuq yurtlardan sPµni dPµb ayтиb kPµlishgan. Endi har kPµcha yoK»lingni toK»da-toK»da boK»lib poylab yotishadi. Har birining sPµn bilan oK»z hisob-kitobi bor... SPµnga achinaman, biroq nachora bu yoK»lni sPµn oK»zing tanlagansan...

- Ota, esingdami mPµn hali juda-juda yosh edim, mishiqli arimagan qizcha edim, hammasi qoK»rinchli tushdPµk elas-elas esimda, sPµn gK»oz qotib turarding, yoK»ldan esa arava-arava odamlar oK»tardi, yoK»llar tiqilib kPµtardi, xuddi chumolilar iniga shoshayotgandPµk aravalalar qaylargadir imillab borardi, odamlarning esa rangi qochgan, sPµnga goh sPµzdirmay, goh oshkora adovat bilan tikilib-tikilib qoK»yardi, sPµn esa pinak qoqmay turavPµrarding, aravalalar hPµs tugamasdi, turna-qator boK»lib tongdan shomgacha, shomdan tonggacha oK»tavPµrardi, hatto yarim kPµchalari ham yoK»ldan aravaning gK»iyqillagan tovushi, zorlanishi eshitilib turardi, ularni qandaydir askarlar qoK»riqlab borishardi, sPµn esa oK»sha Pürda qotib turavPµrarding, ikki kunmi, uch kunmi vaqt oK»tib, aravalalar yana kunchiqar tarafga qarab yoK»l olishardi, yoK»ldan birin-kPµtin oK»tishardi, aravachilar ham boshlarini egib olgan, atrofiga qarashdan qoK»rqanday, uyalganday otlarini qichab haydab borishardi, aravalalar gK»iyqillardi, askarlar soK»kinardi, toK»da-toK»da aravalalar kunchiqarga yoK»l olishardi, LPµkin boK»m-boK»sh boK»lardi, bu aravalalar, ota, xuddi kPµraksiz toshlarni qaygadir, xilvatroq joyga toK»kib qaytishayotganday, aravalalar boK»m-boK»sh boK»lardi, yana bir nPµcha kundan soK»ng arava-arava odamlarni olib qaylargadir joK»nardi, sPµn esa, oK»sha bahaybat xarsang oldida gK»oz qotib turavPµrarding, oK»sha odamlarni qayga olib kPµtishardi, ota? NPµga ularning koK»zlar sPµnga bunchalik kin bilan tikilardi, nPµga sPµni bunchalar yomon koK»rishardi ular?! Esingdami, ota? Yo tushmidi bu? MPµn, oK»sha mishiqli qizaloq bularning barini tush koK»rganmidim?! oK»sha aravalalar tushmidi, ota?!

- Bilmadim, qizim, bular mPµning esimda yoK»q... Hoynahoy sPµn tush koK»rgan boK»lsang kPµrak...

- OK»sha paytlari odamlar goK»yo bu Pµrlarda yovuz bir sharpa oralab yurganday hamisha nimadandir qoK»rqib, hadiksirab yurishardi. Bir-biriga shubha bilan tikilishardi, hatto bolalarni ham bir-biri bilan oK»ynatgani qoK»ymasdi, bolalar uylaridan chiqmay qoK»ygan edi. Hamma xuddi yovuz sharpa sPµning tanangga yashiringanday, sPµnga qoK»rqib-pisib qarashar, sPµn bilan duch kPµlib qolsa koK»zlaridagi gK»azabni yashirib, goK»yo joni sPµning qoK»lingda turganday yaldoqlanib, egizib-bukilib oK»tardi, bPµllar esa... ayollar sPµning nomingni qoK»shib qargK»ashardi, sPµni koK»rganda etaklarini koK»tarib, orqalarini koK»rsatishar va endi bu Pürimni ham ol dPµb shangK»illashardi. NPµga shunday dPµyishardi, ota? NPµga kPµchalari qishloqlar mozoristondPµk jimiq qolardi, ota; nPµga odamlar bir-biriga Pµb qoK»yguday tikilishardi, bir-biridan nPµga qoK»rqardi, ota?!

- Bilmadim, qizim. Hoynahoy sPµn adashtiyapsan. Bularning hammasi tush boK»lsa kPµrak. Hammamiz tush koK»rganimiz, qizim, shu sababli u zamolnarni yaxshi eslolmaymiz... eslaganimiz ham tuzuk.

- MPµn esa kPµchalari uygK»onib kPµtaman, nazarimda, hali ham yoK»ldan aravalalar gK»iyqillab oK»tayotganga oK»xshaydi, gohida kuppakunduzi ham yoK»lga tikilib qarasam, aravalalar hamon oK»tib borayotganini koK»raman, ular avval kun botishga qarab oK»tadi, soK»ng kun chqarga... BabT™zan bu umr boK»yi tugamaydigandPµk, oxiri yoK»qdPµk tuyuladi mPµnga. GoK»yo endi bir umr qulogK»imizdan aravalalar gK»iyqillashi arimaydigandPµk, koK»zlarimiz oldida endi faqat aravalalar oK»tib turadigandPµk tuyuladi mPµnga. Yarim kPµchalari uygK»onib kPµtaman.....

- Bilmayman, qizim. MPµn kPµksayib qoldim. MPµnga bunday savollar bPµrma! HPµch narsa esimda yoK»q! Esimda boK»lмагани ham tuzuk.

- Kimsiz shu tarafga kPµlayotganga oK»xshaydi, ota.

- Ular aftidan ikki kishi boK»lsa kPµrak, yaxshilab qara-chi.

- Ikki kishi ekan, biri sal orqaroqda kPµlyapti. SPµn aPµrdan bilding?

- KPµcha xabar bPµrishgan edi. Ularni mPµn ertaroq kPµlsa kPµrak dPµb oK»ylagandim.

- Qiz bir zum angrayib qarab qoldi.

- Kim ekan ular?

- ChoK»lga kPµtganlar. BPµgmat polvon bilan Hasan choK»loq

- Axir ularni oK»ldi dPµb xabar kPµlgandi-ku.

- Ular allaqachon oK»lib kPµtishgan, oK»lмаганларидан бу Pµrlarga qaytib kPµlmasdi...

...YoK»Ining intihosi koK»rinmasdi. Ship-ship etgan qadam tovushlari eshitilar, ular kPµtayotgan yoK»lga yulduzlar uchib tushardi. OK»gK»il yurib borar, ota esa uning Pulkasida yalpayib oK»tirgancha yoK»Ining adogK»iga tPµz-tPµz koK»z tashlardi.

This is not registered version of TotalDocConverter

Afzalan, umumiy qo'shimcha fayl formatsida (*.PDF) charchagandPuk edi. YoK»l kPusib oK»tgan dala esa huvillab yotardi, atrof ularning sharpasidan kukunday toK»zgK»ib kPutayotgan kuyindi suyaklar bilan toK»lgandi; tong goK»yo bu Purlarga tashrif buyurishni unutib qoK»yganday ularning ustida bPusarhad tun sim-simi toK»shalib yotardi.

YoK»l esa bPunihoya edi...